

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Ісаєвої Оксани Степанівни про дисертацію

Закусилової Тетяни Олександрівни

«Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки»,

подану до спеціалізованої вченої ради Д 17.127.04 Класичного приватного університету на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

(доктора філософії)

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Актуальність дисертаційного дослідження забезпечує той факт, що сучасна парадигма медичної освіти вимагає адекватної модернізації системи медичної освіти I-II рівнів акредитації з огляду на особистісні якості сучасного фахівця сфери медицини та рівень професіоналізму медичних сестер зокрема. Тому проблема педагогічно обґрунтованого формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у навчальному процесі набуває актуальності в сучасній педагогіці, а її вирішення вимагає пошуку й оновлення організації навчального процесу, сучасних методів та методики щодо результативності формування основ професіоналізму у системі медичної освіти I-II рівнів акредитації. Саме тому дисертаційна робота Закусилової Тетяни Олександрівни «Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки» є завершеним і самостійним дослідженням.

Тема рецензованої праці, безсумнівно, відповідає найважливішим потребам сучасності, оскільки спрямована на вирішення проблеми пошуку шляхів оновлення й інтенсифікації підготовки допоміжного персоналу майбутніх медичних фахівців. На сучасному етапі розбудови гуманістичної,

особистісно-орієнтованої системи вищої освіти дана розвідка набуває особливої вагомості тому, що професіоналізм як інтегративна ознака, яка поєднує високий рівень професійної компетентності й фахових практичних навичок відіграє принципово важливу роль в умовах динамічних змін суспільства. Отож, формування основ професіоналізму в студентів медичного коледжу в процесі фахової підготовки є складним структурним утворенням, якому притаманні свої принципи та підходи, компонентний склад, структурні елементи й специфічні категорії.

Актуальність дослідження посилюється й тим, що у процесі професійної підготовки студентам медичних коледжів необхідно сформувати концептуальні засади формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер, окреслити роль цієї професії в контексті історичного розвитку людства, схарактеризувати суперечності, які гальмують процес підготовки медичних сестер, проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід медичної освіти й сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в Україні, європейських державах, США, Канаді, враховуючи уміння і навички у контексті професійної компетентності, основні засади професійної культури, етики й біоетики, розвивати культуру спілкування, яка є невід'ємною складовою успішної діяльності медичної сестри.

Отож вважаємо, що дисертаційна праця Закусилової Тетяни Олександрівни «Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки» є актуальною і своєчасною.

Також важливо зазначити, що дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Розвиток творчої особистості в історії та теорії педагогіки» (номер державної реєстрації 0114U006397), одним із виконавців якої є здобувач. Це підтверджує теоретичну та практичну значущість роботи.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертанткою: висвітлено наукові погляди на сутність і зміст поняття «професіоналізм майбутньої медичної сестри»; окреслено вітчизняний і зарубіжний досвід медсестринської освіти й сучасний стан професійної підготовки майбутніх медичних сестер в Україні; визначено критерії сформованості структурних компонентів професіоналізму майбутніх медичних сестер; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки; розроблено науково-методичне забезпечення та модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки й експериментально перевірено їх ефективність.

Нові факти, одержані здобувачем

Дисертаційна праця Т.О. Закусилової є комплексним теоретико-експериментальним дослідженням, у якому вперше теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професіоналізму майбутніх медичних сестер; розроблено науково-методичне забезпечення та модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки й експериментально перевірено їх ефективність на мотиваційно-адаптаційному, освітньо-формувальному, організаційно-діяльнісному, професійно спрямованому етапах.

Окрім того, в дослідженні Т.О. Закусилової уточнено суть понять «професіоналізм», «професіоналізм медичної сестри», висвітлено принципи та підходи, що забезпечують цілісність процесу формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер, розроблено критерії сформованості визначених компонентів професіоналізму медичної сестри: (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-професійний, операційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний); означено організаційно-педагогічні умови, які сприяють підвищенню ефективності процесу формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер; розроблено модель формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової

підготовки, яка включає три етапи (мотиваційно-адаптаційний, освітньо-формульвальний, організаційно-діяльнісний, професійно спрямований). А наступне завдання здобувача — це імплементація навчально-методичного забезпечення (методів, форм, засобів).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Аналіз змісту дисертації, автореферату та публікацій Т.О. Закусилової є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів. Докладний аналіз джерельної бази (348 найменувань) проведено здобувачем, що уможливило виокремити переконливі суперечності, на вирішення яких і спрямоване дослідження. Аналіз зазначених джерел дав змогу дисертантці висвітлити сукупність аспектів досліджуваної проблеми, зокрема теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування професіоналізму майбутніх медичних сестер.

Проведений автором системний огляд наукових джерел за темою дисертації дозволив виділити структурні компоненти щодо сутності, структури, критеріїв, показників і рівнів сформованості професіоналізму майбутніх медичних сестер в процесі фахової підготовки й визначити компоненти сформованості професіоналізму медичної сестри: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-професійний, операційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний; уточнити базові поняття та їх взаємозв'язки; розкрити суть та особливості професійної підготовки студентів медичних коледжів щодо формування основ професіоналізму; обґрунтувати організаційно-педагогічні умови процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Викладений у вступі науковий апарат цілісно представив авторське бачення вирішення досліджуваної проблеми, його алгоритм, інструментарій та способи інтерпретації отриманих результатів.

Одержанню достовірних та обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу теоретичних і емпіричних методів наукового дослідження. Серед теоретичних – найбільш продуктивними стали: аналіз, узагальнення, систематизація філософських, психолого-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних авторів з досліджуваної проблеми щодо визначення суті основних понять дослідження й обґрунтування технології формування основ професіоналізму студентів медичних коледжів у процесі професійної підготовки; серед емпіричних – психолого-педагогічні діагностичні методи (анкетування, тестування, бесіди, опитування), обсерваційні методи (педагогічне спостереження, самоспостереження, самооцінка) для виявлення динаміки рівнів формування професіоналізму медсестер; педагогічний експеримент для перевірки гіпотези дослідження; серед статистичних – методи математичної статистики для обробки експериментальних даних, доведення вірогідності результатів експериментального дослідження.

Вибір методів дослідження обумовлено визначеною метою й адекватними завданнями, які вирішує автор. Отримані експериментальні дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність реалізації розробленої моделі формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються результатами теоретичного та експериментального етапів дослідження, здійснених дисертанткою, і, загалом, не викликають сумніву.

Дисертація Т.О. Закусилової відповідає належному науковому рівню. Наукова праця є добре структурована, чітка і зорієнтована на всебічне дослідження об'єкту та предмету дисертаційного дослідження. Здобувач володіє теорією проблеми й методами дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, а саме графіки й таблиці; додатки є інформативними і доповнюють наукове дослідження.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації і досить чітко висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у 13 науково-практичних конференціях різного рівня.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Значення одержаних результатів Т.О. Закусилової для педагогічної науки визначається теоретичним обґрунтуванням та експериментальною перевіркою розробленої моделі формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки, які складають теоретичне і методичне підґрунтя для подальших досліджень з визначеної проблеми.

Вагомим **практичним** доробком вважаємо організовану теоретико-практичну підготовку студентів медичного коледжу Запорізького державного медичного університету на базі сучасних лікувальних установ м. Запоріжжя (комунальна установа «Запорізька міська багатопрофільна дитяча лікарня №5»; ТОВ «Клініка Мотор Січ»; Запорізька обласна клінічна лікарня ЗОР; відділкова клінічна лікарня Придніпровської залізниці; комунальна установа «Запорізький обласний клінічний онкологічний диспансер» Запорізької обласної ради; комунальна установа «Запорізька міська дитяча лікарня № 1») та м. Мелітополь (Мелітопольська центральна районна лікарня; КУ «Мелітопольська міська дитяча лікарня» ММР ЗО, КУ «Мелітопольський міський пологовий будинок» ММР ЗО, КУ «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 2» ММР ЗО).

Слід зазначити, що результати дослідження Т.О. Закусилової впроваджено в навчально-виховний процес: Медичного коледжу Запорізького державного медичного університету (довідка № 274 від 27.12.2016 р.), КВНЗ «Мелітопольський медичний коледж» (довідка № 878 від 22.11.2016 р.), ВНЗ «Київський медичний коледж № 3» (довідка № 162 від 04.11.2016 р.), Шепетівського медичного училища (довідка № 362/в від 12.12.2016 р.), Одеського обласного базового медичного училища (довідка № 512 від 01.11.2016 р.).

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та впровадженні у процес професійної підготовки майбутніх медичних сестер спецкурсів «Майстерність та професійне натхнення медичної сестри» та

«Основи професіоналізму фахівця сестринської справи»; тренінгів з розвитку професійного мислення; конкурсів для майбутніх медичних сестер «Кращий за фахом»; практичних семінарів «Майстерність спілкування медсестри» та «Професійна етика та сестринська деонтологія».

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення, експериментальні дані та висновки можуть використовуватися викладачами фахових дисциплін для подальшого вдосконалення навичок формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі підготовки в медичних коледжах або у вищих медичних навчальних закладах.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечуються структурою роботи, яка відображає власний досвід дослідниці. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Логічність і послідовність викладу тексту відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження.

Складний, інтегративний характер предмету дослідження обумовлено особливостями розроблення теоретико-методологічних засад, які у дисертації Т.О. Закусилової схарактеризовано на рівні філософської і загальнонаукової методології, на конкретно-науковому рівні й представлено у вступі та першому розділі: «Теоретичні засади формування професіоналізму майбутніх медичних сестер».

У розділі з'ясовано стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці українських і зарубіжних вчених щодо історичних аспектів процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер, обґрунтовано теоретичні основи дослідження; висвітлено вітчизняний

і зарубіжний досвід медичної освіти й сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців з медсестринства в Україні, європейських державах, США, Канаді та окреслено труднощі й перспективи у вирішенні проблеми формування професіоналізму майбутніх медичних сестер; схарактеризовано світові тенденції розвитку медичної освіти.

Автором запропоновано під *професіоналізмом майбутніх медичних сестер* розуміти інтегративну ознаку, що поєднує високий рівень професійної компетентності й техніки проведення медсестринських процедур та маніпуляцій; культуру спілкування, відповідальність, надійність, толерантність, емпатійність; здатність орієнтуватися і приймати рішення в екстремальних клінічних ситуаціях.

Відповідно до логіки аналітико-пошукової роботи, уточнено суть базових понять дослідження і визначено структурні компоненти професіоналізму майбутньої медичної сестри.

Т.О. Закусилова демонструє належну структурованість наукового мислення. Виокремлення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців з медсестринства проводилося на основі аналізу галузевих стандартів, філософських, психолого-педагогічних, методичних джерел, а також власного досвіду.

Слід зазначити, що належна увага приділена визначенню структурних компонентів професіоналізму майбутньої медичної сестри та їх характеристик: 1) мотиваційно-ціннісний (самотивація професійно орієнтованої навчальної діяльності; сформованість внутрішніх мотивів досягнення успіху в майбутній медсестринській діяльності; наявність системи життєвих і професійних цінностей медичного працівника); 2) когнітивно-професійний (сформована система теоретичних та технологічних знань з медсестринства; знання методів лікування та ролі медичної сестри у їх проведенні; готовність до оптимального застосування професійних знань і вмінь у стандартних та непередбачуваних клінічних ситуаціях); 3) операційно-діяльнісний (володіння технікою медсестринських

маніпуляцій; забезпечення ефективного догляду за хворими та кваліфікованого спостереження за станом здоров'я; професійна мобільність і володіння практичними навичками медсестринства в усіх напрямках медицини); 4) результативно-рефлексивний (високий рівень рефлексивності та відповідальності; потреба у саморозвитку й самоактуалізації; здатність до прогнозування результатів своєї діяльності).

Отже, розвідка містить докладний екскурс в теорію проблеми, що цілком відповідає завданням дослідження такого рівня.

Позитивне враження справляє другий розділ дисертації: «Організаційно-педагогічні умови формування професіоналізму майбутніх медичних сестер», де представлено модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки й експериментально перевірено її ефективність. Модель включає чотири етапи (мотиваційно-адаптаційний, освітньо-формувальний, організаційно-діяльнісний, професійно спрямований), організаційно-педагогічні умови та науково-методичне забезпечення досліджуваного процесу (освітні технології, методи й форми навчальної діяльності та позааудиторної роботи), компоненти, критерії, рівні сформованості професіоналізму майбутніх медичних сестер.

Основою авторської технології вважаються базові принципи (гуманізму, міждисциплінарної інтеграції, наочності, індивідуалізації, практичної спрямованості), що є підґрунтям для реформування медичної освіти.

Наукові підходи (компетентнісний, системний, культурологічний, діяльнісний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, акмеологічний) уможливили імплементацію моделі у процес фахової підготовки.

Нам імпонує й те, що дисертанткою визначено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки: модернізація освітнього середовища шляхом адаптації щодо сучасних вимог до фахової

діяльності медичної сестри відповідно до світових стандартів; оновлення підготовки майбутніх медичних сестер через впровадження інноваційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання; удосконалення педагогічної майстерності викладачів-клініцистів медичного коледжу засобами науково-методичної роботи; активізація формування практичних вмінь та навичок медичних сестер через імітаційне моделювання у квазіпрофесійній діяльності.

Достовірність та **новизна** дослідження забезпечуються ретельною експериментальною перевіркою висунутих теоретичних положень, результатом якої є план і результати педагогічного експерименту щодо перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх медичних сестер під час фахової підготовки, представлені автором у третьому розділі дисертації: «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх медичних сестер».

Педагогічний експеримент проводився на базі Медичного коледжу Запорізького державного медичного університету та КВНЗ «Мелітопольський медичний коледж». Дослідно-експериментальна робота тривала впродовж 2014–2017 рр. На різних етапах педагогічного експерименту брали участь 274 студенти (136 осіб – в експериментальній групі – ЕГ та 138 осіб – у контрольній групі – КГ) спеціальності «Медсестринство» галузі знань «Охорона здоров'я» (до 29 квітня 2015 р. – спеціальності «Сестринська справа» галузі знань «Медицина») та 47 викладачів медичних коледжів. Сутністю експерименту стала спеціальна організація навчального процесу у виші відповідно до розроблених педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх медичних сестер.

У зазначеному розділі представлено методики, за якими здійснювалися етапи педагогічного експерименту; визначено критерії та рівні формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки; упроваджено авторські технології й окреслено результати, а також визначено

перспективи їх імплементації у навчально-виховному процесі медичного коледжу.

Отже, дисертантка виходить з гіпотетичного припущення й підтверджує його результатами, здобутими після завершення формувальних заходів експерименту. Тобто застосування діагностичного комплексу підтвердило, що в результаті педагогічного експерименту відбулися кількісні зміни показників, які відобразили значущі якісні перетворення у свідомості й поведінці майбутніх медичних сестер, що засвідчило суттєву позитивну динаміку сформованості у них професіоналізму та готовності до професійної діяльності на таких етапах: мотиваційно-ціннісному, когнітивно-професійному, операційно-діяльнісному, результативно-рефлексивному.

У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють таблиці та діаграми.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях

Основні положення дисертації Т.О. Закусилової висвітлено у 25 публікаціях, серед яких 6 статей опубліковано у провідних фахових виданнях України, 5 статей – у зарубіжних виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – в іншому виданні України, 13 – у матеріалах і тезах науково-практичних конференцій.

Отже, наукові положення, висновки та рекомендації ґрунтовно викладено в означених друкованих працях.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Структура і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані у рукописі дисертації Тетяни Олександрівни Закусилової.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, варто виділити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Уважаємо, що зміст першого розділу дисертації переобтяжений загальновідомими фактами з історії медицини (с. 25-31), що не завжди позитивно впливає на загальний науковий рівень розвідки.
2. Варто було опрацювати більше наукової літератури зарубіжних авторів (джерельна база складає 348 найменувань, проте серед використаних джерел лише 2,6% (9 позицій) іноземною мовою), адже в першому розділі згадуються іноземні держави, і, вважаємо, що існує низка досліджень цієї проблеми.
3. У першому розділі варто було чіткіше сформулювати основні підходи й розбіжності у дослідженнях вітчизняних і закордонних науковців з даної проблематики, визначити групи досліджень, їх основні здобутки та невирішені проблеми щодо формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.
4. У розділі 1.2 згадуються європейські країни, Канада і США, проте поверхнево характеризується вітчизняний і зарубіжний досвід, проблеми та перспективи. Адже кожна з перелічених країн має проблеми з медичним персоналом. Можливо, треба було обрати одну державу для порівняння? Чим керувалася дисертантка при виборі держав?
5. Зустрічаються огріхи і помилки при оформленні джерельної бази.
6. Графічний матеріал і таблиці вдало ілюструють практичні результати проведеного дослідження. Об'єктивність результатів експерименту підтверджено належним обсягом досліджуваного матеріалу, хоч при аналізі, представленому у третьому розділі (ст. 201, с. 203, с. 204)

доцільніше було подати кількісні, а не лише відсоткові дані, що засвідчило б глибші відомості дослідження.

Проте, висловлені зауваження та пропозиції не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження, його наукової та практичної цінності.

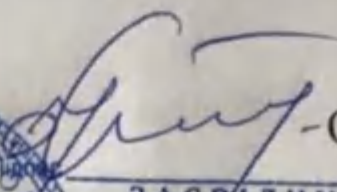
Загальний висновок

Отже, на підставі проведеної експертизи дисертаційної праці, автореферату та ознайомлення з опублікованими працями дисертантки можна зробити висновок, що дисертація Закусилової Тетяни Олександрівни «Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки» є завершеною науковою працею, має теоретичну і практичну значущість, відповідає вимогам пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затверджено Постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету міністрів України № 656 від 19.08.2015 р.), а її авторка **Закусилова Тетяна Олександрівна** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент :

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри латинської та іноземних мов
Львівського національного медичного

університету імені Данила Галицького

 - О. С. Ісаєва

ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
Львівського національного
медичного університету
імені Данила Галицького

